

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 14.

V Ljubljani, 31. julija 1891.

Letnik IV.

Gumijevo drevo (ficus elastica)

se vzgaja zaradi velikih, usnjastih, lepih listov (glej podobo 36.) in uspeva v sobi skoro bolje nego v rastlinjaku. Njegovi listi, ki so taki, kakor bi bili lakirani, so še svetlejši in bolj temnozeleni, če drevo imaš v hiši, a ne v rastlinjaku. Seveda je to drevo še lepše, če je gojiš v rastlinjaku, ki je napravljen nalašč za nje. Gumijevo drevo ljubi gorkoto in senco. Sence mu pa v rastlinjaku ne moreš dovolj dati zaradi drugih rastlin. Po rastlinjakih je po leti včasih gorkejša, nego temu drevesu ugaja, in dobi lahko preveč vode. Če mu pa vode ne daš, mu tudi ni prav zaradi velike vročine, ki je v rastlinjaku. V sobi je pa po leti gorkota in pa senca ob enem. Ni treba vsak dan zalivati, temveč se rastlini lahko da časa, da vodo použije in predela. V sobi je gumijevemu drevesu, kakor ravnodušnemu človeku, ki se bolj odebeli, če ima mir; podobna debelost imenujemo lepoto tega drevesa. Da bode pa to drevo lepo, če je imamo v sobi, ne smemo ga po leti postavljati preblizu okna, da bi solnce na nje sijalo. Če solnce sije na to rastlino, izgube njeni listi lepo temnozeleno barvo, postanejo rumeno-zeleni in radi dobe lise. Najbolje je, če stoje te rastline po leti pri kakem oknu, ki je obrneno proti severu. Če pa stoji drevo na cvetlični mizi, postavi se lahko tako, da solnce na nje ne sije. Če hočemo, da bode to drevo lepo, moramo je tudi po leti imeti v sobi, a ga ne smemo nositi izpod strehe. Le ob gorkem deževnem vremenu je lahko ven postaviš, da mu dež dobro primoči. Postavi je pa potem zopet v sobo. Kadar se v peči kuri, treba ga je varovati prevelike vročine. V veliki sobi mu gorkota od peči kmalu ne škoduje, posebno če je pri oknu. Če so pa sobe majhne, je pa dobro, da je nekaj časa imamo v kaki stranski sobi, ki je zraven zakurjene sobe. Kar se tiče zalivanja, ravnati se je pri tem po letnih časih. Bolje je, da se tej rastlini pogostoma ne zaliva, a vselej je prav dobro zaliti. Dobro je, če se včasih poskropi z vodo, ki



Podoba 36.

pa ne sme biti mrzla, ampak mlačna, postala. Tudi je dobro, če se včasih obriše z mokro gobo. To je že priporočati zaradi prahu, ki se v sobi usede na liste. V večje lonce presadi te rastline šele, kadar so korenine že ves lonec prerastle in rastejo skozi luknjo na dnu lonca. To se zgodi pomladi, ko rastlina hitreje raste.

Kako vpliva cepič na podlogo?

O tem je nedavno znani strokovnjak F. Sahut v „Revue horticole“ objavil razna opazovanja, katera priobčujemo častitim čitateljem svojim.

Pretakanje sokov po drevesu nam kaže, kako vpliva cepič na podlogo. Navajamo najznamenitejše in najboljše opazovane slučaje.

1. Če je cepič take vrste, ki hitreje raste nego podloga, pospeši precej rast podloge.

Za vzgled naj navedemo gibati rdeči glogovec, jerebiko in azerolno hruško, če se cepijo na navadni glogovec ali beli trn, in pa robinio decaisneano, cepljeno na navadno robinio. Te vse se hitreje razvijajo nego imenovane nepožlahtnjene podloge, če se enako močne sade poleg požlahtnjenih.

To opazujemo tudi skoro pri vseh evropskih trtah, če se cepijo na take ameriške trte, ki počasneje rasto, kakeršni sta jorkmadejra in vitis rupestris.

2. Če se pa vzame cepič od slabije rastoče vrste, pa zadržuje podlogo v rasti.

Vse nežnejše vrste naših sadnih in lepótnih dreves zadržuje v rasti podloga, katera bi sama na sebi hitreje rasla. Orleanske breskve pritlikavke, cepljene na navadne breskve ali mandle, kitajske češplje, cepljene na julijske ali damaške češplje, je sem prištevati.

Ravno tako zadržujejo rast evropske trte, ki se cepijo na vitis ripario ali Jaquez, to je na take vrste, ki mnogo močneje rasto.

3. Pri dvojnem požlahtnjenju vpliva zadnje požlahtnjenje na spodnjo podlogo in na prvo požlahtnitev, ki je podloga drugi cepitvi.

Nekatere nežne vrste hrušek ne uspevajo, če se naravnost cepijo na kutne. Zaradi tega hitro rastočo hruško cepijo poprej na kutno in šele na to prvo cepitev cepijo žlahtnejšo hruško. To je tako imenovano dvojno požlahtnjenje, pri katerem žlahtnejša vrsta vzlic dvojni cepitvi zadržuje sok, da se tako hitro ne pretaka gori po drevesu. Raste pa vendar krepkeje, nego bi bila cepljena naravnost na kutno. Enak uspeh dosežemo, če na močno rastočo hruško, cepljeno na kutno, cepimo japonsko kutno, cydonia japonica, katera se navadno ne prime, če jo cepimo na našo navadno kutno. V obeh slučajih pospešuje močno rastoča vrsta rast spodnje podloge, slabo rastoče gorenje požlahtnjenje pa zopet zadržuje in slabi rast obeh podlog. Ta način se je pred nekaterimi leti zelo uporabljal, da so se pomnoževale ameriške trte. Ameriške trte so se cepile na hitro rastoče evropske vrste, da se je dobil potrební les za sajenice. Ko pozneje sajenice niso več potrebovali, požlahtnili so pa te trte zopet z evropskimi, da so zopet dobivali okusno grozdje. V vseh teh slučajih se je opazil vpliv cepičev na podlogo.

4. V mnogih slučajih pa vpliva cepljenje tako na podlogo, da začne precej prej ali pa pozneje pomladi rasti nego bi sicer.

Kutna, beli trn in vse druge vrste, katerim odpade listje, po zimi popolnoma mirujejo. Če se pa cepijo na nje vrste, ki imajo vedno zeleno listje, poslednjim listje vendar tudi na teh podlogah ne odpade po zimi. Zatorej smemo trditi, da po tako cepljenih rastlinah tudi po zimi kroži toliko soka, da nadomešča

izpuhtevanje listja. Če cepiš na grm, kateremu listje odpade, rastlino, kateri listje ne odpade, začno korenine delovati po zimi, dočim bi sicer mirovale.

To opazujemo, če cepimo „pekoči grm“ (*crataegus pyracantha*), *crataegus glabra*, japonsko omelo (*eribotrya japonica*) in *raphiolepis* na kutново podlogo, črešnjev, sudžuk in *cerasus caroliniana* na navadno volčjo črešnjo, *phillyrea* in *osmanthus* na navadno kalino, *cotoneaster buxifolius* na beli trn, japonsko kapčevino (*euonymus*) na našo navadno. V mnogih slučajih je zimska delavnost tujih korenin še mnogo večja, to je tedaj, kadar so se rastline cepile s takimi, ki cveto po zimi, kakor japonska omela, ali pa s takimi, ki vsaj jako zgodaj cveto, kakor *crataegus glabra*.

Nasproti pa zopet opazujemo, da n. pr. pozni oreh *noyer tardif* d. St. Jean zadržuje podlogo, navadni oreh, da začne rasti šele v maji, ne pa v aprilu, kadar začno rasti necepljeni navadni orehi.

Če pa cepimo n. pr. našo navadno črešnjo, kateri odpada listje, na vedno zeleno *Laurier-Amande*, mirujejo korenine popolnoma po zimi, ker nimajo tačas listja. To opazujemo povsod, kjer se cepijo rastline, katerim po zimi listje odpada, na take vrste, katerim listje ne odpada.

Evropske trte, ki pozno pomladi poganjajo, n. pr. *Carignan*, prisilijo ameriško podlogo, kakor *ripario*, da začne pozneje rasti. Nasprotno pa silijo evropske vrste, katere zgodaj poganjajo, če so cepljene na take ameriške vrste, ki pozno poganjajo, podlogo, da začne prej delovati. To se vidi, če se cepi *Aramon* na *York Madeiro*.

Iz tega vidimo, da se ravnaajo korenine podloge po tem, kakor zahteva rastlina, ki se je na podlogo vcepila. Pošiljajo jej soku, če ga potrebuje za rast.

Tu naj omenimo nekih prikazni pri trtah. Posadi trto zunaj rastlinjaka in jo skozi zid napelji v rastlinjak. Korenine in del debla so na mrazu, drugi deli trte pa na gorkem. Če je gorko v rastlinjaku, bode trta več mesecev poprej naredila listje, poganjalo mladike, cvela in sad obrodila, nego bi bila na prostem. Na ta način po nekaterih krajih dobivajo zgodnje grozdje.

Tukaj vidimo iste pojave, katere pri vplivu cepa na podlogo. Korenine in deblo zunaj rastlinjaka, če so tudi na mrazu, ravnaajo se po zahtevah vej in zgorenjih delov rastline, dovajajo jim sokov za živž, daljši razvoj in obroditev sadu. Lahko bi bilo navesti še podobnih slučajev.

5. V marsikaterih slučajih cepljenje nekoliko premeni podlogo, tako da poslednja zahteva drugačnih pogojev za živž in ohranitev.

Če se hruška cepi na kutno, postanejo kutnove korenine veliko bolj občutljive in zahtevajo rodovitnejše, čvrstejše zemlje, dočim nepožlahtnjena, ali na japonsko kutno cepljena kutna veliko dalje raste in je veliko vztrajnejša, naj bode zemlja tudi manj rodovitna in čvrsta.

Nekateri borovci zahtevajo kremenaste zemlje. Veliko množino kremenove kisline v zemlji jim je neogibno potrebno. Njih korenine srčejo kremenčevo kislino, ki se nahajajo v različni obliki v vseh njih delih. — Kremenčeva kislina nahaja se pa tudi v drugih rastlinah n. pr. v pravem kostanji, ovsu in skoro v vseh travah. — Če se ti borovci cepijo na *pinus aleppica*, *pinus picea* ali *pinus avstriaca*, pa rastejo in uspevajo na apnenih tleh, na katerih bi necepljeni ne rasli. Očividno je, da njih korenine ne morejo iz tal odvajati kremenčeve kisline, če je ni v veliki množini, dočim korenine podloge morejo dovajati rastlini potrebno množino kremenčeve kisline in puščati apno, katerega cepljena rastlina ne potrebuje. To je sicer le hipoteza, ki se opira le na prva opazovanja, ali najbrž jo bodo daljša proučavanja potrdila.

6. Dalo bi se navesti še veliko vzgledov, da cep vpliva na podlogo.

Tako se je trdilo, da se zelnata rastlina bolj utrdi in se jej življenje podaljša, če se na njo cepi lesna rastlina. Ravno tako so trdili, da rastline, ki so občutljive proti mrazu, manj zmrznejo, če se na nje cepi rastlina, ki je manj občutljiva za mraz.

Še cela vrsta slučajev je, v katerih vpliva cep na podlogo. Tu gre le za slučaje, ki so že dognani. Če se bode ta stvar natančneje znanostno preiskovala, zvedelo se bode še marsikaj važnega in zanimivega.

Vinogradnike posebno sedaj zanima to vprašanje. Boje se, da bi ameriške trte ne postale bolj občutljive za trtno uš, če se bodo na nje cepile evropske. Na prvi pogled se je tega res bati. Če pa stvar bolje premislimo in pretresemo, pa se prepričamo, da ni treba imeti strahu. Tudi lahko opozorimo na neko podobno stvar, če tudi je v drugih ozirih vsa drugačna. Nekaterih jabolčnih vrst se ne lotijo drevesne uši, in se kaže, da to lastnost dajo tudi podlogi. Tako se vrste President du Faye-Dumonceau ne lotijo uši, kakor smo opazali po svojih in tujih vrtilih.

Če so samo te vrste drevesa, so vsa popolnoma čista, če so pa nasajena mej drugimi drevesi, pa opazimo, če jih natančno preiščemo, da so veje in debla nad cepitvijo res čista, podloge pa ušive.

Če cepimo ameriško trto, katere se ne loti trtna uš, na evropsko, lotila se bode trtna uš trte navzlic cepitvi. Cep torej ni oddal svoje lastnosti tudi podlogi. Ravno tako se pa tudi v nasprotnem slučaju ni bati, da bi evropske trte, cepljene na ameriške, prenesle svojo občutljivost proti trtni uši tudi na podlogo, da bi se trtna uš lotila korenin ameriške trte, če je na njo cepljena evropska.

Te pridobitve po dosedanjih izkušnjah ne bomo izgubili.

Vrtnarske raznoterosti.

Kosci kosti namesto črepinj v cvetličnih loncih. Pokazalo se je, da je jako dobro kosce kosti devati namesto črepinj na dno cvetličnih loncev, da rastlinam dovajajo vode. Korenine posrčejo redilne snovi iz kosti, o čemer se lahko prepričaš pri presajanju. Take rastline hitreje in močnejše rasto nego druge. Posebe jim ni treba gnojiti. Ker pri vsakem gospodinjstvu odpadajo kosti, ki se malo zdrobljene lahko porabijo, to sredstvo ničesar ne stane.

Rdečih jagod po gredah mnogo več pridelaj, če zakoplješ ogljenega prahu mej rastlinice. Jagode potem hitro zore in so nenavadno debele.

Kako obvaruješ rdeče jagode črvov? Posej ali posadi solate med rdeče jagode. Kadar kaka solata zvane, izruj jo in poišči črva pod njo. Če tudi se črvi radi lotijo jagod, vender jim je še ljubša solata. Pri jagodah samih pa črva ne dobiš, ker rastlinica začne šele veniti, ko je črv že davno drugam potegnil.

Potrčaj krompirjevo cvetje. Če se posamični organi pri rastlinah močno razvijajo, zaostajajo drugi. Zaradi tega bo krompir tem debelejši, čim manj cvete, tem drobnejši, čim bolj cvete. Za kmeta so najboljše tiste vrste, ki malo ali nič ne cveto, ker narede najdebelejše gomole. Pri onih vrstah, ki pa rade in obilno cveto, najbolje storiš, če cvetje potrgaš, ko se začenja kazati. To delo je lahko. Kar pojdi po razoru in trgaj ali pa odreznj cvetje po obeh straneh.